

מיקום הארון ובדיו ה"מתפרקים"

הקדמה

סוגיית מבנה ארון הברית, ומיקומו בקדש הקדשים במשכן ובמקדש, הקשורה במבנה הארון - בעיקר בטבעותיו ובדיו, העסיקה את הפרשנים, החל בתקופת התנאים וכלה באחרונים, פשטנים ושאינים פשטנים.

שתי גישות עקרוניות באות לידי ביטוי בפירוש המקרא. הפשטנים - שבין הראשונים - נמנעים מלהסתמך על תופעות על טבעיות בפירוש הכתוב, להוציא מקרים בהם הדבר מפורש בכתוב. דווקא הקדמונים - התנאים והאמוראים (אותם נכנה בהמשך המאמר : "חז"ל") - מסתמכים על הסברים על טבעיים ללא שום היסוס. במאמר זה, נבחן את גישת חז"ל בסוגיות העוסקות בארון.

הפרטים החסרים במקרא

פרטי מידע מסוימים בנוגע לארון הברית, חסרים בציווי על עשיית המשכן¹:

- א. מיקום הארון המדויק בקדש הקדשים במשכן.
- ב. אורך בדי הארון.
- ג. בעוד שחז"ל נוקטים שהיו לארון **שני בדים** בלבד שהוכנסו **לארבע טבעות**, מהן לא הוסרו מאז הוכנסו אליהן, בשל איסור לאו מוחלט ותמידי להסירם מרגע שהוכנסו לטבעות², נקטו חלק מפשטני המקרא בתקופת הראשונים³ שהיו לארון **שמונה טבעות** ואף שנעשו לארון **ארבעה בדים**, ושמותר להעביר את הבדים מטבעות לטבעות או להחליף את הבדים באחרים לפי הצורך. להלן נעמוד על הסיבות לכך.
- ד. אין בתורה **הסבר מפורש** לאיסור הסרת הבדים מהטבעות, על כן שומה עלינו למצוא את הסיבה לאיסור זה.

שימושי בדי הארון ואיסור הסרתם

שני שימושים נזכרים במקרא ביחס לבדי הארון :

1. הציווי על עשיית הארון : "ועשו ארון עצי שטים...ואמה וחצי רחבו...וצקת לו ארבע טבעת זהב ונתתה על ארבע פעמתי ושת טבעת על צלעו האחת ושת טבעת על צלעו השנית. ועשית בדי עצי שטים וצפית אתם זהב. והבאת את הבדים בטבעת על צלעת הארץ לשאת את הארץ בהם. בטבעת הארץ יהיו הבדים לא יסרו ממנו" (שמות כה, י-טו).
הציווי על מיקום כלי המשכן : "ונתתה את הפרכת תחת הקרסים והבאת שמה מבית לפרכת את **ארון העדות** והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים. (שמות כו, לג).

2. כמובא בברייתא דמלה"מ פ"ז : "וארבע טבעות זהב היו קבועות בו, שתיים בצפון ושתיים בדרום, שבהם היו נותנים את הבדים. ולא היו זזים משם לעולם, שנאמר : "בטבעת הארץ יהיו הבדים לא יסרו ממנו". וכן מובא בגמרא יומא עב"א, "אמר ר' אלעזר : המזיח חושן מעל האפוד והמסיר בדי ארון לוקה, שנאמר : "לא יזח" ו"לא יסורו". מתקיף לה רב אחא בר יעקב : ודילמא כי קאמר רחמנא חדקינהו ועבדינהו שפיר כדי שלא יזח ולא יסורו ? - מי כתיב **שלא יזח ולא יסורו** ?", וכך פסק הרמב"ם להלכה במשנה תורה, הלכות סנהדרין פ"ט, ד, הלאו הכ"ג ברשימה.

3. תוספות ד"ה "כתיב", יומא עב"א, ראב"ע בשמות כה, יב וכן שם בפירושי החזקוני והרמב"ן, ויעויין בשיטות הנצי"ב, המלבי"ם והאזניים לתורה בסוגיות אלו. אין מענייננו להתפלמס עם הראשונים והאחרונים לגבי הסבריהם, אלא להסביר את שיטת חז"ל בגמרא ובברייתא דמלה"מ, על כן לא צוטטו דבריהם ושיטותיהם.

א. למשא הארון **בעת המסע**. שימוש זה מפורש בתורה, כפי שעולה מפרשת כיסוי הכלים ופרשת חלוקת עגלות המשא לבני שבט לוי, שכן לאחר כיסוי הארון ושימת בדיו בידי הכהנים⁵, באו בני קהת לשאת את הארון בבדיו⁴ - בכתף⁵ (ופשוט).

ב. סימון מקומו בקדש הקדשים **בעת החניה**. שימוש זה אינו נזכר בתורה בפירוש, אלא רק בספרי מלכים ודברי הימים⁶. בדי הארון נעשו ארוכים יותר בבית המקדש מאורכם בתקופת המשכן, והגיעו עד לפרוכת. היות שהפרוכת תלתה בחלק מעֹבְיָהּ בחלל קדש הקדשים⁷, בלטו הבדים בפרוכת ונראו כשני דדי אשה. כך יכלו הכהנים בהיכל לדעת את מקומו המדויק של הארון. אם כן ניתן להקיש ולומר שגם במשכן הגיעו הבדים לפרוכת ובלטו בה⁸.

בכל אופן, שני שימושים אלו מסבירים מדוע נאסרה הסרת הבדים הן בעת המסע והן בעת החניה. ברם אין בזה הסבר לאיסור הסרתם גם בשלב המעבר בעת פירוק המשכן לקראת המסע, קודם נשיאתו אך לאחר כיסוי בפרוכת (שכבר הוסרה מהעמודים), וכן בעת בנייתו בתחילת החניה. ברם יש לזכור שלשם הכנסת הבדים לטבעות יש לגלות מעט את הארון מכיסוייו, בעוד ש**ראיית הארון נאסרה בד"כ בשל הסכנה שבדבר**⁹, על כן אף בשלב זה נאסרה הסרת הבדים, ובכך מוסבר האיסור להסיר את הבדים לעולם¹⁰.

סתירה ופתרונה

4. "וכלה אהרן ובניו לכסת את הקדש ואת כל כלי הקדש בנסע המחנה ואחרי כן יבאו בני קהת לשאת ולא יגעו אל הקדש ומתו אלה משא בני-קהת באהל מועד" (במדבר ד, טו).

5. "ולבני קהת לא נתן כי עבדת הקדש עלהם בכתף ישאור" (במדבר ז, ט).

6. "וַיָּבֹאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת אֲרוֹן בְּרִית ה' אֶל מְקוֹמוֹ אֲלֵ דְבִיר הַבַּיִת אֶל קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים... וַיֹּאכְרוּ הַבְּדִים וַיֵּרְאוּ רֹאשֵׁי הַבְּדִים מִן הַקֹּדֶשׁ עַל פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרְאוּ הַחוּצָה וַיְהִי שֵׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה" (מלכים א', ח, ו-ח). וכן: "וַיֹּאכְרוּ הַבְּדִים וַיֵּרְאוּ רֹאשֵׁי הַבְּדִים מִן הָאֲרוֹן עַל פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרְאוּ הַחוּצָה וַיְהִי שֵׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה" (דברי הימים ב', ט).

7. עובדה זו אינה כתובה מפורש בתורה או במקרא, אך היות שהפרוכת מבדילה "בין הקדש ובין קדש הקדשים" משמע שהיא מצויה בשטח שניהם ותלויה היתה כשמרכז עוביה מצוי תחת קרסי המשכן בקו הגבול שבין הקדש לקדש הקדשים.

8. מניין **בכתוב** נובע החיוב לסמן את מקום הארון? נראה שבציווי: "ושמת שם את ארון העדות וסכת על הארון את הפרכת", והיות שאין הכוונה לסוכך ולכסות את הארון בפרוכת, הרי שהכוונה **ליצור מחיצה** מבדילה - פרוכת מסך, ועליה להיות "על הארון" כלומר על יד הארון (שכן לא כתוב - וסכת את הארון בפרוכת), והסמך ביותר הוא בצמוד, אך היות שהארון עמד מרוחק מהפרוכת נתחייב שיעו הבדים לפרוכת. אך גם בלא זה הכרח היה שיעו הבדים לפרוכת כדי לסמן את מקום הארון, כדי שהכהנים יידעו את מקומו.

9. ככתוב: "ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו" (במדבר ד, כ). רק לכהן הגדול ביום הכיפורים הותר לראות את הארון הגלוי בעת שנכנס לקדש הקדשים, ואף על פי כן יום טוב היה עושה ביציאתו מקדש הקדשים בלי פגע. קיימת גם דעה בגמרא יומא נד, א, שהיו מראים לעם את הארון עם הכרובים בשלשת הרגלים, אך נוכח האמור לעיל קשה לקבל דעה זו, ונראה שנדחתה במסקנת הגמרא (עיין שם בפירוש"י ובבית הבחירה למאירי).

10. ואין צורך בהסברים אחרים שהוצעו בידי פרשנים שונים, כמו למשל בפירוש דעת זקנים מבעלי התוספות לפסוק טו, שכתבו: "לא יסורו ממנו" - מפני קדושת הארון לא רצה הקב"ה שימשמשו בו להסיר הבדים ולהכניסם בטבעות, אבל כשבאין לנושאו מחזיקין בראשי הבדים ונושאים, וכשמניחין אותו, הולכין להם מיד, מחמת אימת הקדושה. והכי פירושא דקרא: בטבעות הארון יהיו הבדים, שישים משה ויקבעם שם, כדכתיב בפרשת ותכל, וכשישמו שם לא יסורו ממנו", וכן בהסברו של בעל ספר החינוך לאיסור הסרת בדי הארון: "...נצטוונו לבל נסיר בדי הארון ממנו פן נהיה צריכים לצאת עם הארון לשום מקום במהירות, ואולי מתוך הטרדה והחיפזון לא נבדוק יפה להיות בדיו חזקים כל הצורך, ושמה ח"ו ייפול מידם ואין זה כבודו..." והסברו קשה, שהרי מוכח מפרץ עוזה שאין הארון נופל כשאין הוא נישא כראוי, שכן נושא הוא את נושאי ונעצמו לא כל שכן.

א. בדים שמתפרקים ואינם נשמטים

הגמרא ביומא עב"א, דנה בַּסְתִּיגָה לכאורה, בין העובדה שהיה על בצלאל להכניס את הבדים לטבעות כחלק מעשיית הארון¹¹, כאשר נלווה לכך האיסור המוחלט והמתמיד להסירם ממנו לאחר התקנתם, לבין העובדה שלקראת כל מסע "שָׁמוּ" בני קהת את בדי הארון עליו¹². סתירה דומה קיימת גם נוכח העובדה שבעת הקמת המשכן, קודם להכנסת הארון אליו, "שָׁם" משה את הבדים "על הארץ"¹³:

"רבי יוסי ברבי חנינא רמי (התנא מבקש למצוא הסבר לסתירה לכאורה בין שני הפסוקים הבאים): כתיב: "בטבעת הארץ יהיו הבדים לא יסרו ממנו"¹⁴, וכתוב: "ושמו בדיו" (אשר משמעותו לכאורה כמשמעות הפסוק: "והובא את בדיו בטבעות" המדבר במזבח)¹⁵. הא כיצד (יש לפרוך את הסתירה לכאורה) ? מתפרקין (היו הבדים) ואין נשמטין¹⁶.

תניא נמי הכי: "בטבעת הארץ יהיו הבדים". יכול לא יהיו זזין ממקומן ? תלמוד לומר: "ושמו בדיו". אי "ושמו בדיו" - יכול יהיו נכנסין ויוצאין (מהטבעות, וכאילו כתוב ש"הובא את בדיו בטבעות", כלומר שהבדים הוכנסו אליהן ומשמע שקודם לכן - בחניה - לא היו בתוכן) ? תלמוד לומר: "בטבעת הארץ יהיו הבדים לא יסרו ממנו". הא כיצד ? - מתפרקין (היו הבדים) ואין נשמטין (מהטבעות)".

הברייתא קובעת שבדי הארון נעשו "מתפרקים" ובעלי יכולת לזוז ממקומם, על כן סברו פרשני הגמרא ובראשם רש"י, שהיו לארון רק שני בדים, שיכלו לנוע בטבעות מצד לצד, ושהפריקה בוצעה תמיד לקראת החניה. ברם לא מופיע בברייתא או בפירש"י ההסבר בדבר הצורך בסימון מקום הארון.

ג. התארכות ממש או תזוזה מצד לצד ?

11. "ויעש בצלאל את הארץ עצי שטים...ויבא את הבדים בטבעת על צלעת הארץ לשאת את הארץ" (שמות לז, א ו-ה).

12. "ובא אהרן ובניו בנסע המחנה והורדו את פֶּרֶכֶת המסך וכסו בה את ארץ העדת. ונתנו עליו כסוי עור תחש ופרשו בגד כליל תכלת מלמעלה ושמו בדיו" (במדבר ד, ה-ו).

13. "ויקח ויתן את העדת אל הארץ וישם את הבדים על הארץ ויתן את הכפרת על הארץ מלמעלה. ויבא את הארץ אל המשכן..." (שמות מ, כ-כא). גם אם נאמר שבצלאל רק בחן את אפשרות הכנסת הבדים לטבעות אך הוציאם מהן, הסתירה קיימת. ברם לדברינו בהמשך המאמר, בצלאל הכניס את הבדים החיצוניים לטבעות כאשר הבדים הפנימיים משוכים למלוא אורכם החוצה במנח המתאים לנשיאת הארון, ואילו משה דחף את הבדים הפנימיים פנימה ובכך שם אותם ממש צמוד "על הארץ", כדי שניתן יהיה להכניס את הארון למשכן.

14. שמות כה, טו. ומשמע שהאיסור מוחלט ותמידי, מעת הכנסת הבדים לטבעות.

15. לעני"ד, אין מדובר כאן בציטוט משמות כז, ז - כפי שסברו פרשני הגמרא (עיין על כך בתוספות על המקום), אלא באמירה המבוססת על השוואה לפסוק העוסק במזבח. השווה לדברי המאירי בבית הבחירה ביומא כאן.

16. פירש"י: "מתפרקין ואין נשמטים - בראשיהם היו עבים, והכניס ראשן אחד בדוחק בטבעת ובאמצען היו דקין, הלכך לא היו נדחקין בטבעות אלא מתפרקין והולכין לכאן ולכאן אבל אין נשמטין לצאת מהן לפי שהן עבים בראשיהן". רש"י אינו מבאר מדוע נעשו הבדים "מתפרקים", כלומר נעים בחופשיות לכאן ולכאן וניתנים למשיכה החוצה כמעט עד השמטתם מהטבעות.

כאמור, בעת הכנסת הארון לקדש הקדשים בבית ראשון, גדל אורך הבדים והם הגיעו עד הפרוכת שתלתה בין הקדש לקדש הקדשים ובלטו בה. ברם לא כתוב במקרא כיצד התארכו הבדים. כדי לענות על שאלה זו נשווה שני מקורות :

"רב יהודה רמי : כתיב : "וַיֵּרְאוּ רָאשֵׁי הַבַּדִּים", וכתוב : "ולא יֵרְאוּ החוצה"¹², הא כיצד ? נראין ואין נראין.

תניא נמי הכי : "וַיֵּרְאוּ רָאשֵׁי הַבַּדִּים", יכול לא היו זזין ממקומן ? תלמוד לומר : "ויארכו הבדים". יכול יהו מקרעין בפרוכת ויוצאין ? תלמוד לומר : "ולא יֵרְאוּ החוצה". הא כיצד ? דוחקין ובולטין ויוצאין בפרוכת ונראין כשני דדי אשה" (יומא נד, א).

לפי ברייתא זו, הבדים התארכו ע"י תזוזה¹⁷. ה"פריקה" ותזוזת הבדים שימשה אפוא הן להארכתם בבית המקדש והן לקראת כל מסע (או חניה). ברם בעוד שלצורך הגעת הבדים לפרוכת בבית שני צריך היה למשוך אותם אליה, הרי שאם היו לארון שני בדים קבועים הנעים מצד לצד - כהסברו של רש"י, היה צריך לדחוף אותם לקראת כל מסע כך שיבלטו בשוב משני צידי הארון. לפעולת משיכה ראוי לקרוא "פריקה" אך לא לפעולת דחיפה. מוזר אפוא – לשיטתו - שאין הברייתא מציינת שהבדים מתפרקים לקראת החניה (ולא לקראת המסע).

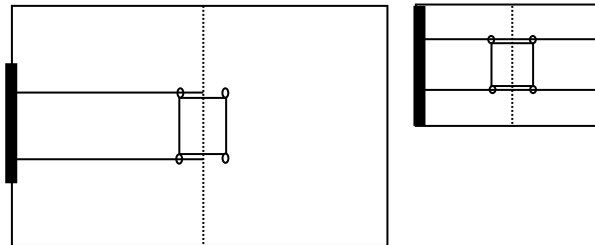
חלק מהפשטנים¹⁸, אינם מקבלים כלל את הסבר הגמרא¹⁹. סבורים הם שאיסור הסרת הבדים אינו מוחלט ותמידי אלא מוגבל להשארת הארון ללא בדים לאורך זמן, על כן הם סוברים שבעת הכנסת הארון לקדש הקדשים במקדש, הסירו את הבדים מהארון והחליפו אותם בבדים אחרים - ארוכים יותר, או שהארכו את הבדים שעשה בצלאל (ואין בדבריהם התייחסות לסכנת ראיית הארון כשאינו מכוסה בעת החלפת הבדים). אין בדבריהם התייחסות לסתירה אליה מתייחסת הגמרא. לשיטות מסויימות, אפשר שבתקופת הנדודים במדבר היו לארון בדים המיועדים לסימון מקומו או לנוי - שלא הוסרו ממנו, ובדים אחרים המיועדים לנשיאה בכתף במסעות - שהושמו לקראת כל מסע, או שהבדים הועברו מטבעות המסע לטבעות החניה. ההסבר אולי הגיוני לגבי הארכת הבדים במקדש, אולם חוץ מזה שאין מקור בחז"ל להסברים אלו, אין בדבריהם הסבר לשאלה הפשוטה, מדוע לא ניתן היה להשתמש בבדי הסימון במשכן גם לנשיאה בכתף בעת המסעות ?

כאמור, מרבית הראשונים החל ברש"י, אך גם הרמב"ם²⁰ ובנו - רבי אברהם²¹, סברו שהיו לארון רק שני בדים, שיכלו לנוע מצד לצד בטבעות. ברם הדבר מחייב לומר שני דברים :

17. אם כן לא היה הכרח שיקרה נס כדי שיתארכו ואף אין שום איזכור בברייתא להתארכות בנס.
18. רלב"ג במלכים א', ח, ה, ר' יוסף קרא שם, רד"ק בדב"י"ב ה, ט, ראב"ע בשמות כה, יב. הם מתעלמים וכנראה שאינם יודעים על המסורת הנזכרת בהערה 31 דלהלן. כאמור, הם אינם מתייחסים לסתירה שבין שימת הבדים לקראת המסעות לאיסור הסרת הבדים, ובודאי שאינם מודעים לנמסר בברייתא דמלה"מ.
19. או שהם מתעלמים ממנו. בעיקר קשה הדבר נוכח פסיקת הרמב"ם (כמובא בהערה 2 לעיל) לגבי הלאו המוחלט והתמידי של הסרת בדי הארון.
20. לפי תרשים הארון בתרשים המקדש בפירוש המשנה למסכת מנחות, מהדורת הרב קפאח, עיי"ש. הבדים בתרשים אינם נוגעים בפרוכת או בכותל המערבי. הם בולטים יותר מצידו המזרחי של הארון. הארון אמנם עומד במרכז קדש הקדשים אך אין לדייק מהפרטים הנ"ל להלכה היות שהתרשים אינו מלווה בהסבר.
21. בפירושו לספר שמות כותב רבי אברהם בן הרמב"ם, שבדי הארון היו באורך כזה שכאשר משכום לצד אחד, הוציאו אותם מהטבעות בצד אחד של הארון והשאירו בטבעות של הצד השני בלבד. היות שלשיטתו הארון עמד במרכז קדש הקדשים במקדש, הגיעו הבדים בדיוק עד לפרוכת. ברם לא ברור לפי פירושו מדוע "שמו" את הבדים במנחם שוה משני צידי הארון בתחילת כל מסע, הרי בלאו הכי גם בעת החניה כך הם היו מונחים ?

א. אין הכתוב מדבר בהתארכות של ממש של הבדים אלא **רק בתזוזה** שלהם לצד אחד של הארון. הקושי בכך הוא שראוי היה להשתמש בשורש "מ.ש.ך" ולא "א.ר.ך", כלומר ראוי היה לכתוב : וַיִּמְשְׁכוּ (הכהנים) את הבדים עד הפרוכת, ולא : ויאריכו (הכהנים את) הבדים. ב. לקראת **כל מסע** השוו את אורך הבדים משני צידי הארון, ופירוש הדבר שבעת החניה לא בלטו הבדים בשווה משני צידיו אלא משכו אותם מזרחה, כך שיגיעו עד אל הפרוכת ויבלטו בה לצורך סימון מקום הארון. אולם הסבר זה קשה :

1. אילו עשו לארון שני בדים באורך 10 אמות, ולו העמידו את הארון **במרכז** קדש הקדשים²², הם היו מגיעים לכותל המערבי וגם לפרוכת של המשכן, ללא צורך להניעם מצד לצד בחניות ובמסעות, על כן גם לא הגיוני היה לעשות לארון בדים קצרים מעשר אמות כאשר נדרש לסמן באמצעותם את מקומו בבליטת הפרוכת. אם היה אורכם 10 אמות, הרי שרק בבית המקדש היה צריך למושכם אל הפרוכת תוך השארתם בטבעות שמצד אחד של הארון בלבד (ראה תרשים מס' 1). אם כן **אין הסבר כזה תואם לכתוב בתורה**, לפיו שמו את בדי הארון בלוט בשווה משני צידי הארון לקראת המסעות במדבר, שכן גם בחניה הם בלטו בשווה משני צידיו.

תרשים מס' 1

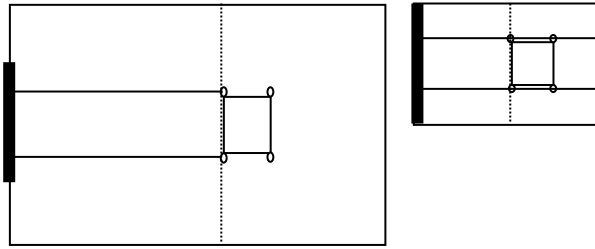
2. אילו הֶעָמַד הארון **במזרח** קדש הקדשים²³, ניתן היה לעשותו עם **בדים קבועים** באורך כזה שהם יגיעו בדיוק לפרוכת ויבלטו בה (ללא צורך למושכם למזרח), וניתן היה להעמידו במרחק זהה מהפרוכת גם בבית המקדש ללא צורך בהארכת הבדים. אם כן **גם הסבר כזה אינו תואם לכתוב במקרא**.

3. אם **כל** רוחב הארון הֶעָמַד **במערב** קדש הקדשים (שכן "השכינה במערב", ויוסבר להלן), הרי שלקראת כל חניה ולקראת כל הכנסת הארון לקדש הקדשים, היה צריך לעצור מחוץ למשכן, להעמיד את הארון לרגע, למשוך את הבדים לצד מזרח במידה המתאימה כך שיגיעו לפרוכת, ורק אז להכניסו כך לקדש הקדשים במשכן, וכן להחזירם לבלוט בשווה משני צידי הארון בתחילת כל מסע. אולם אם כן, היה צריך להעמיד את הארון גם בבית המקדש במיקום זהה - במערב קדש הקדשים, אם כן כיצד הגיעו שם הבדים לפרוכת אחרי שאורכם המרבי הוא רק 10 אמות כאורך הרווח בין מרכז קדש הקדשים לפרוכת (תרשים מס' 2)? אם נאמר שהם התארכו בנס, אין לכאורה יסוד להסבר חז"ל שהתארכותם **בבית המקדש** נבעה מאפשרות הזזתם מצד לצד בטבעות. (אעפ"כ וכפי שנראה להלן, קיימת מסורת חז"ל לפיה בדי הארון התארכו בימי שלמה

22. כדעת רש"י ביומא כא, א: "מקום ארון אינו מן המדה. אינו תופס למעט ממדת החלל של בית כלום, דתניא : ארון שעשה משה יש לו עשר אמות אויר לכל רוח **כשניתן באמצע בית הכפורת**". מרבית הפרשנים סברו כנראה שבדי הארון היו קצרים מעשר אמות וכשהארון העמד במרכז או מערב קדש הקדשים במשכן צריך היה למושכם למזרח כדי שיגיעו לפרוכת, ובבית המקדש התארכו הבדים בנס ממש, ברם לפי הסבר כזה נותרים הקשיים המובאים במאמרנו בעינים, ובעיקר קשה מדוע לא עשו לארון בדים באורך עשר אמות.

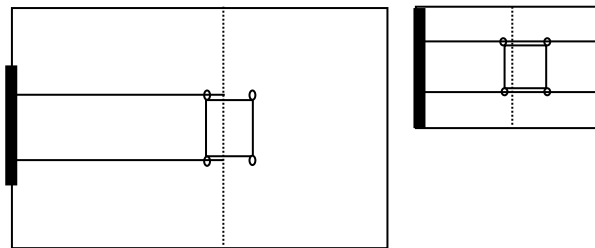
23. כדעת ריצב"א בתוספות ד"ה "וצבא השמים" בבא בתרא כה, א: "...ריצב"א אומר :...דנהי דבית קדשי הקדשים היה במערב המקדש, מכל מקום הארון שהשכינה שם...היה במזרח בית קדשי הקדשים".

בנס, אך לא נס התארכות פשוטה. ישוב סתירה זו לפי ההסבר המוצע יבואר בהמשך). אם כן גם הסבר כזה אינו תואם לכתוב.

תרשים מס' 2

רק לו חלקו העיקרי של רוחב הארון עמד **במערב** קדש הקדשים במשכן בעוד חלקו נמצא **במזרחו**, וכך גם במקדש, אזי אילו נמשכו הבדים אל הפרוכת והושארו בטבעות הארון מצידו האחד (כך מסביר רבי אברהם בן הרמב"ם, ולכאורה זה הבסיס לקביעת הרמב"ם שאבן השתיה מצויה במערב קדש הקדשים), הם יכלו להגיע אליה, ובתנאי שאורך הבדים היה 10 אמות²⁴ (תרשים מס' 3), אך לפי מסורת חז"ל כל רוחב הארון נמצא במערב קדש הקדשים (הערה 31 להלן), ואסור היה להסיר את בדי הארון אפילו מחלק מהטבעות.

תרשים מס' 3

כללו של דבר, קשה לישב כראוי את הסברי הראשונים והאחרונים עם שיטת חז"ל שבגמרא ועם פשט הכתוב.

ד. בדים נמתחים

בעוד שעל פי הברייתא המובאת בגמרא, התארכות הבדים בבית המקדש נגרמה ע"י תזוזה שלהם, הרי שבברייתא דמלה"מ פ"ז, מובא הסבר שונה :

"מנין אתה אומר שכיון שהכניסו הכהנים את הארון, האריכו הבדים והגיעו לפרכת ונגעו בפתח ? שנאמר : "ויראיו ראשי הבדים מן הקדש אל פני הדביר". לפיכך, לא ננעלו דלתי בית קדש הקדשים מעולם (- כדי שתיראה בליטת הפרוכת כסימון למקום הארון).

"ולא יראו החוצה". אי אפשר לומר שלא יראו שכבר נאמר "ויראיו", ואי אפשר לומר "ויראיו" שכבר נאמר : "ולא יראו". הא כיצד ? היו בולטים בפרכת ונראים בהיכל כשני דדי אשה. ומנין שהאריכו מבפנים (כלומר, שההארכה היתה רק בחלל עשרים האמה של אורך קדש הקדשים) ? שנאמר : "ולא יראו החוצה", למדנו שהאריכו מבפנים. ומנין שהאריכו מבחוץ (שראו מבחוץ את בליטתם בפרכת) ? שנאמר : "ויראיו ראשי הבדים".

24. ברם עדיין יהיה עלינו להסביר לפי זה מדוע קיימת מסורת (ראה להלן) בדבר התארכות הבדים בנס כשהארון הוכנס למקדש בימי שלמה והתקצרות שלהם בימי יאשיהו.

ומנין אתה אומר שכשם שנמתחו הבדים כך נמתחו כנפי הכרובים וכסו את הארון וחפו את הבדים מלמעלה ? שנאמר : "ויסכו הכרובים על הארון ועל בדיו מלמעלה"²⁵.

לפי הברייתא דמלה"מ, התארכות הבדים בבית המקדש נעשתה ע"י מתיחה ולא ע"י משיכה ותזוזה בלבד. התארכות של גוף דורשת בדרך כלל תוספת חומר לאורך הגוף הראשוני. בתזוזה - אין תוספת חומר או שינוי צורה בסיסי אלא רק שינוי מיקום, ואילו מתיחה היא התארכות החומר, ע"י שינוי במיקום של חלק מהגוף כאשר חלק אחר נשאר במקומו אך ללא תוספת חומר, כבמתיחת גומי (ברם מתיחת כנפי הכרובים היא פרישתם לצדדים, כשקודם לכן הן היו פרושות לפניו). חשוב לציין שאין הברייתא מציינת שהתרחש נס בעצם התארכות הבדים.

המסקנה המתבקשת מצירוף שני מקורות אלו יחד היא, שהבדים התארכו על ידי תזוזה חלקית של חלק מהבדים בדומה למתיחה, ולא על ידי תוספת חומר, כלומר לא על ידי חיבור בד נוסף לקיים, ולא על ידי החלפת הבד הקיים בבד ארוך יותר. הדבר תואם כמובן לאיסור הסרת הבדים מהארון. חלק מהבדים נע לאורכם בעוד חלק אחר נשאר קבוע במקומו.

נראה אפוא שמשמעות הביטוי "מתפרקים ואין נשמטים" המופיע במסקנת הגמרא, שונה לגמרי מזו שהבינו הראשונים והאחרונים. המשמעות האמיתית היא, שכל בד נעשה משלשה חלקים (=פרקים), בד חיצוני חלול קבוע ושני בדים פנימיים היכולים לנוע בתוכו כבוכנה במסילה אך לא להישמט ממנו. הבדים הפנימיים הם שמתפרקים ונמשכים החוצה ואינם נשמטים מהבדים החיצוניים, ולא - הבדים בטבעות.

אולם גם הסבר זה אינו מספק. לו נעשו לארון שני בדים חיצוניים בעלי אורך של עשר אמות בלבד - כאורך קדש הקדשים במשכן, לא יכלו שני הבדים הפנימיים להאריכם בעוד עשר אמות, כנדרש בבית המקדש, שכן כל אחד מהם היה יכול להיות באורך מרבי של חמש אמות, ולו משכום החוצה חמש אמות שלמות, היו הבדים הפנימיים נשמטים מהחיצוניים. על כן הכרחי לתת הסבר אחר. כדי להגיע להסברם של חז"ל, עלינו לדון תחילה בתכונות העל טבעיות של הארון.

מיקומו של ארון שאינו תופס מקום

מיקומו המדויק של ארון הברית באורך קדש הקדשים במשכן ובמקדש לא נזכר במקרא. מאידך, מיקומו במרכז רוחב קדש הקדשים במקדש ניתן להסקה מכך שהארון הֶעָמַד תחת כנפי הכרובים. קצותיהן של הכנפיים הצדדיות נגעו בקירות הבית משני הצדדים (בצפון ובדרום) ובקצותיהן הפונים למרכז הן נגעו זו בזו במרכז קדש הקדשים מעל הארון. ברם אף ללא כל הסבר בכתוב, זה המיקום המסתבר מאליו. כה פשוט הדבר, עד כי אין חולק על כך שמזבח הזהב (מזבח הקטרת, הפנימי) שהיה צריך להימצא "לפני הכפורת" של הארון (שמות ל, ו), הועמד במרכז רוחב ההיכל²⁶. על כן סביר היה לומר שגם באורך קדש הקדשים עמד הארון במרכז, ואכן קיימים שני מקורות תנאיים, אשר מעידים על כך (וכך נקט רש"י) :

"ארון היה נתון בתוך הבית וחולק את הבית עשר אמות על עשר אמות". (יומא נד, א).	"ארון היה נתון בתוך הבית וחולק את הבית עשר אמות על עשר אמות". (ברייתא דמלה"מ פ"ז).
---	--

25. "ויעש בדביר שני כרובים עצי שמן עשר אמות קומתו. וחמש אמות כנף הכרוב האחת וחמש אמות כנף הכרוב השנית עשר אמות מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו. ועשר באמה הכרוב השני מדה אחת וקצב אחד לשני הכרובים. קומת הכרוב האחד עשר באמה וכן הכרוב השני. ויתן את הכרובים בתוך הבית הפנימי ויפרשו את כנפי הכרובים ותגע כנף האחד בקיר וכנף הכרוב השני נגעת בקיר השני וכנפיהם אל תוך הבית נגעת כנף אל כנף" (מלכים א', ו, כג-כז).

26. כמובא בברייתא דמלה"מ פ"ד, בבבלי יומא לג, ב ומקבילותיהן.

ברם נתון זה לגבי **הרווחים** בין הארון לכתלים ולפרוכת מחייב לומר ש"מקום הארון" יהיה שלא "מן המידה", כלומר שהארון לא יתפוס מקום, ואכן זו המסורת שנמסרה בשם רבי לוי בגמרא²⁷. ברם לדעת חז"ל אין מדובר בנס, אלא הדבר נובע מ"טבעו" העל טבעי של הארון... (אף כי ניסים אינם חלק מטבעו של העולם, על פי רוב יכולים מאורעות המתרחשים בנס להתרחש גם ללא נס או בידי אדם, אך בפועל לא בידי אדם הם נעשו. כפי שנראה להלן, לסוג נס שכזה שייכת התארכות בדי הארון, ברם הארון עצמו ובעיקר תכולתו הינם על טבעיים במהותם). מה הכריח את חז"ל לקבוע קביעה מעין זו שאין לה יסוד מפורש בכתוב, במקום לומר שהמידה כוללת את הארון, כלומר שאת המרחק של עשר האמות מהארון לכתלים מדדו ממרכז הארון ?

לעיל קבענו שאילו היו בדי הארון החיצוניים בעלי אורך של 10 אמות בלבד, לא ניתן היה להאריכם ע"י בדים פנימיים לאורך כפול בלי שהבדים הפנימיים יישמטו מהם. היות שלא כתוב שבדי הארון התארכו וגם נשארו ארוכים באופן ניסי (במשך מאות השנים מימות שלמה עד יאשיהו), יוצא שהיה אפשר גם בדרך הטבע "למותחם" לאורך שיאפשר את הגעתם לפרוכת ולכותל המערבי במקדש. על כן הכרחי לומר שאורך הבדים החיצוניים היה גדול מ-10 אמות. היות שרוחב הארון הוא 1.5 אמה, יש לשער שאורכם הגיע ל-11.5 אמות. הבדים הפנימיים אפשרו תוספת הארכה עד כדי 21.5 אמה. התנאי לכל זה הוא כמובן שהארון יהיה כ"נעלם" במדידת האורך, ואזי הרווח בין הארון לכותל המערבי ולפרוכת יהיה 5 אמות במשך ו-10 אמות במקדש, למרות שבדרך הטבע הרווח היה אמור להיות קטן יותר. תופעה זו היא שאִפְּשָׁה את העמדת הארון בקדש הקדשים במשכן וגם את הגעת הבדים לפרוכת ולכותל המערבי בבית המקדש. (נראה שבעל האגדה רבי לוי, מבסס עובדות אלו על מסורת עתיקת יומין, כדי להזים טענה אפשרית שמדובר בפירוש "אגדתי" או "מדרשי" בלבד).

ברם אם מקום הארון אינו מן המידה, הרי שמיקומו גם אינו מוגדר. היכן אם כן העמידו את הארון ? בד"כ, בעת הקמת המשכן, הארון הֶעָמַד תחילה במקומו המיועד (ע"י השכינה השורה עליו) (ורק אז הקימו סביבו את המשכן²⁸, כך שאין לשאלה זו משמעות אלא כאשר הכניסו את הארון למשכן הבנוי - כמו בחנוכתו, וכן כשהושב ממלחמות. ברם בבית המקדש, הבית כבר היה בנוי, והכהנים הכניסו אליו את הארון כאשר בדיו באורך 11.5 אמות בלבד, והם **העמידו אותו על אבן השתיה**. לא כתוב במקרא כיצד האריכו הבדים, ברם לדברינו, כאשר הארון העמד על אבן השתיה, נעשה מקומה שלא מן המידה ורק אז ניתן היה לפרק את בדיו למלוא אורכם כך שהגיעו לפרוכת.

היכן מצויה אבן השתיה ? הרמב"ם קובע שהיא מצויה במערב קדש הקדשים²⁹, אך נושאי כליו לא מצאו מקור לקביעתו זו. ברם שלושת כלי המשכן - השולחן המנורה ומזבח הקטורת, עמדו כולם כשצידם המזרחי מצוי על קו אורך מסוים, כלומר פנימה ומערבה לו - המזבח עמד על

27. בבא בתרא צט,א.

28. עיין במאמרי "מסע דגלי ישראל במדבר", בשני חלקים, שמעתין 167-168. המאמר הנוכחי הינו למעשה המשך והבהרה למאמר זה.

29. משנה תורה, הלכות בית הבחירה פ"ד ה"א. בעקבות המקורות דלעיל סבור רש"י שהארון עמד במרכז, ואילו הריצב"א סובר שהוא עמד במזרח ולשניהם אין מקור משמעותי להסתמך עליו, כפי שיוסבר להלן.

קו מחצית אורך ההיכל, והשולחן והמנורה עמדו על קו המחצית של המחצית הפנימית שלו³⁰, ויש להסיק ולגזור גזירה שוה ולומר שכך העמידום מפני שכך עמד הארון בקדש הקדשים. כמו כן מקובל בדברי חז"ל ש"שכינה במערב"³¹. אם כן הנס של "מקום הארון אינו מן המידה" התרחש אמנם במחצית המערבית של קדש הקדשים, אך מקום הארון נעלם שם - לכיוון מרכז קדש הקדשים.

השימוש הנוסף של הבדים המתפרקים

מדוע היה הכרח ליצור עבור הארון בדים שמתפרקים ונמתחים, ולהסתמך על התופעה העל טבעית של אי תפיסת המקום של הארון, כאשר ניתן היה לעשותו עם בדים קבועים (או נעים מצד לצד אם יש להעמידו במערב קדש הקדשים) באורך קבוע של 10 אמות (או אם הארון אינו תופס מקום - 11.5 אמות), ולהחליפם (פעם אחת בלבד בהיסטוריה, ולו ע"י כהנים גדולים!) בבדים קבועים אחרים של 20 אמה לקראת העמדתו בקדש הקדשים בבית ראשון?

בתחילת המאמר קבענו שבדי הארון שימשו למשא הארון ולסימון מקומו בקדש הקדשים, ברם מתברר שמשא הארון אינו עניין פשוט. הארון לא באמת נישא בכתפי נושאי. לפי מסורת חז"ל הארון היה נושא את נושאי³² (וכמובן את עצמו), ומן התורה - אסור לשאתו בעגלה אלא רק בכתף, וכאשר נשאוהו בעגלה, פרץ ה' את פרץ עוזה³³. ברם לא רק לשאתו בעגלה אסור ומסוכן, גם לגעת בו וגם להביט בו כשאינו מכוסה. בני קהת נצטוו אפוא שלא להיכנס לשאתו מיד לאחר שנסתיים כיסוי, אלא זמן מסוים לאחר מכן, כדי שלא יבאו לראותו בעת כיסוי וכדי שלא יגעו בו בטעות, ולא נתבאר בכתוב מתי, למרות שניתן היה לשאת את הארון המכוסה אל מחוץ למשכן מיד לאחר שכוסה. ברם הברייתא דמלה"מ מתייחסת גם לכך וקובעת שרק לאחר מסע שני דגלי המחנות הראשונים ושני שלבי פירוק המשכן הראשונים, ולאחר התקיעות המורות על תחילת מסע דגל אפרים (הדגל השלישי):

"...מיד, נכנסו בני קהת (לְחַצֵּר) וּפָרְקוּ אֶת הַקֹּדֶשׁ (=הארון) וטענו אותו בכתף³⁴, שנאמר: "וכלה אחרון ובניו לכסת את הקדש ואת כל כלי הקדש (=שאר הכלים) בנסע המחנה, ואחרי כן יבאו בני קהת לשאת ולא יגעו אל הקדש"³⁵ ומתו... (שם, פי"ג).

30. ברייתא דמלה"מ פ"ד. את כיוון עמידת הכלים לומד רבי אלעזר ברבי שמעון במנחות צח, א מהארון, אך כנראה לגבי המיקום גם רבי החולק עליו וסובר שאין למדים "חוץ מפנים", יסכים שכולם עמדו במיקום דומה - כשצידם המזרחי מצוי על קו אורך מסוים במקדש. עיין במאמרי: "מיקום הכלים במקדש והמעבר ביניהם".

31. ביחס לגן עדן כתוב בתורה: "וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים" (בראשית ג, כד) ומשמע - מזרחית לפתחו. אם כן גן העדן מצוי בצד מערב של המקום אליו גורש האדם, והיות שאדם הראשון גורש למקום בו נוצר (פדר"א פ"כ), היינו להר המוריה - למקום המזבח, הרי שהמקום בו נמצאים הכרובים, וכן פתח גן עדן, הוא במזרחו של מקום גן העדן. גן העדן הוא בעצם העולם הרוחני הנצחי שמעבר לעולם הזה ובו מצוי "עץ החיים", ו"הדרך" להגיע אליו היא באמצעות התורה, שהרי היא עצמה "עץ חיים למחזיקים בה". על כן המייצג של פתח עולם הרוח במקדש הוא הארון אשר גם הוא במערב ועליו ולידו הכרובים. ואכמ"ל. (ורמז נאה יש בכתוב לכך שהתורה עצמה היא הדרך להגיע לגן העדן ולעץ החיים, שכן "להט החרב המתהפכת" (שם) היא השומרת את דרך עץ החיים, ואם "תהפוך" את "לה"ט החר"ב" בא-ת ב-ש, תקבל כצ"נ צג"ש - ובגימטריא: תרי"ג, כרמז ששמירת התורה והמצוות מוליכה לגן עדן, ואם להיפך - הרי היא כחרב לוהטת).

32. סוטה לה, א. גם התופעה הזו תואמת לכך שכל מהות הארון אינה טבעית במושגינו, וטבעו הינו על טבעי.

33. סיפרי נשא, פסקא מו.

34. לו היתה משמעות הפריקה הזאת הבדים כך שיבלטו בשוה משני צידי הארון לקראת המסע, לא היה ברור השימוש בשורש פ.ר.ק, והיה ראוי לומר "יהשו" (או - ודחפו חזרה) את בדי הארון", שכן נראה שדווקא הפעולה ההפוכה -

רק עם כניסתם לחצר אהל מועד לשאת את כלי המשכן, בעת התקיעות למסע הדגל השלישי - הוא דגל אפרים, פָּרְקוּ בני קהת את בדי הארון, כלומר מתחו את הבדים **משני צידי הארון למלוא אורכם**, ואחר כך טענו אותו בכתף - כמו גם את שאר הכלים. פעולת פריקת ומתיחת הבדים בוצעה בשל אזהרת הכתוב "ולא יגעו אל הקדש ומתו". אם כן לא בשלב כיסוי הכלים "שמו" את בדי הארון אלא בתחילת מסע בני קהת.

ברם רק בני קהת הלויים פרקו את הקדש בתחילת מסעם. לא כך נהגו הכהנים, שהרי בהעברת הארון מהאהל שנטה לו דוד המלך בציון אל בית המקדש, נשאוהו הכהנים והכניסוהו לקדש הקדשים, כאשר בדיו אינם משוכים החוצה, ולכן רק לאחר שהעמידוהו במקומו האריכו הבדים. נמצאנו למדים, ששונה נשיאת הכהנים את הארון מנשיאת הלויים³⁶.

הצורך בהרחקת הלויים לקראת ובמהלך כל מסע חייב אפוא יצירת בדים שמתפרקים ונמתחים. לדברינו, ניתן היה לכאורה לומר, שגם בעת הנחת הארון בבית המקדש, פרקו הכהנים את בדי הארון ומתחום למלוא אורכם ושלא בנס היה זה, אולם אין הקב"ה זקוק לבני אדם, לא למשאו ולא לסימון מקומו של הארון, על כן התארכו הבדים למלוא אורכם - בנס. כך גם קודם לגניזת הארון בידי יאשיהו, מסר לו חלקיה הכהן הגדול, שבדי הארון התקצרו בנס, כעומדים מוכנים למשא ולמסע, ומזה הסיק המלך יאשיהו שהגלות קרובה וממשמשת ושיש לגנוז את הארון³⁷. אילולא התקצרו הבדים בנס, לא יכול היה יאשיהו ללמוד מזה על הצורך לשאתו

היינו משיכת הבדים לצד אחד ראוייה להיקרא פריקה, ולא השבתם בלבוט בשוה משני צידי הארון. על כן תואם הדבר להסבר המוצע, לפיו הבדים נמתחו דו צדדית החוצה. מתמיהה מאד התעלמות הראשונים והאחרונים ממשפט זה. לא יתכן לפרש משפט זה במשמעות כיסוי כלי המשכן שכן היא בוצעה בשלב הקודם של פירוק המשכן וגם לא ניתן לפרש שמדובר בשימת הבדים של כלל הכלים, שכן גם פעולה זו בוצעה בשלב הקודם. רק פריקת בדי הארון למלוא אורכם היתה פעולה שלא ניתנה לביצוע כל עוד המשכן עצמו לא פורק. למעשה, משפט זה הוא בסיסו של ההסבר המוצע.

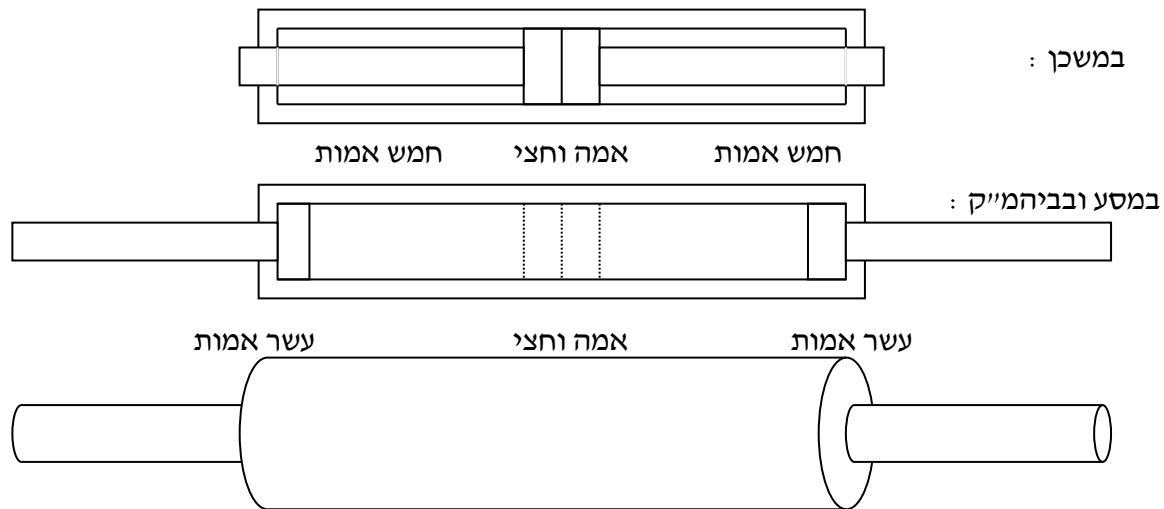
35. רק בארון הברית אסור היה ללויים לגעת, בניגוד לשאר הכלים (שהרי כל אדם יכול היה להלך בעזרת הכהנים בעת שהוא מביא קרבן ויכול היה לגעת במזבח הנחושת ולא היה בזה שום איסור. רק בעת כיסוי הכלים לקראת המסעות נאסר על מי שאינם כהנים להיכנס לחצר מפני שהיו מכבים את ה"אש של הדיוטות" שעל המזבח ומשאירים רק את ה"אש של מעלה" לדלוק, ואסור היה להביט בה), ומוכח שמדובר בארון.

36. מכאן ראייה לשיטת הרמב"ם בספר המצוות מצוה לג, שמצוות משא הארון לדורות מוטלת על הכהנים בלבד, שכן אילו היו הלויים יכולים להשתתף בנשיאתו מאהל דוד בציון לבית המקדש, ניתן היה לשאתו בבדים משוכים למלוא אורכם, ולא היה צורך בהתארכות הבדים בקדש הקדשים עד הפרוכת. ראה גם זהר בראשית פר' ויצא קמח, ב, אותיות ד-ה בניצוצי הזהר.

37. בפירושו לתורה, דברים י', א, כותב רבינו בחיי: "וכבר כתבתי בסדר ויהי בשלח, שהארון הזה שעשה בצלאל נגנו שם בביהמ"ק עם צנצנת המן ושאר הדברים, ויאשיה המלך צווה לגנוס תחת מחילות ההיכל. והסיבה ליאשיהו שגנו הארון יותר משאר כלי הקדש, לשני עניינים :

האחד, לעילוי קדושתו, שאין לך מקודש ומעולה בכל הכלים כמוהו, וכשם שהוא קודם לכולן במעשה כך הוא מקודש מכולן, שהוא דוגמא לכסא הכבוד ומעון לשכינה, והשכינה דבקה לעולם עם הארון, ולכן בבית שני לא היה בו ארון, וכשחסר ארון חסרה שכינה, ולפי שהיה יאשיהו יודע שהבית עתיד ליחרב ע"י נבוכדנצר, והנביאים שבימיו מתנבאים וצווחין כן, והיה דבר ברור אצלו שכל הכלים יגלו לבבל, לפיכך חס על כבוד הארון לעלויו, ורצה לגנוזו. והשני : שראה בארון סימן הנסיעה, והוא, שהבדים שהאריכו בימי שלמה, נתקצרו בימיו וחזרו לאותה מדה שהיו בימי משה, וכשהיו ישראל נכנסין במקדש והיו רואין הפרוכת ושני בדי הארון, היו ראשיהן נראין מחוץ לפרוכת כשני דדי אשה שנראין מתחת בגדיה, ועל שני בדין אלו הזכיר שלמה ע"ה: "שני שדיך כשני עפרים..." וגו', וכשנתקצרו עתה בימי יאשיהו, וחזרו כלפי פנים, היו ישראל נכנסין ולא היו רואין אותן יוצאין ובולטין מן הפרוכת כמנהג, לפי שחזרו לאותה מדה שהיו בימי משה, והכיר יאשיהו בזה שהארון מזומן לנסיעה ומתכנס והולך.

ממקומו למקום גניזת המשכן. על כן נראה שאכן גם התארכותם בעת הכנסת הארון היתה בנס, בניגוד לתחילת כל מסע במדבר, שם האריכו בני קהת את הבדים לאחר שהמשכן כבר פורק - לצורכם שלהם, להגנתם.

נספח : הכרובים העומדים בנס

פרישת כנפי הכרובים מתוארת במקרא בפירוט רב (כנ"ל). ברם היות שכתוב שאורך כל כנף היה 5 אמות, ולא בא המקרא ללמד חשבון פשוט, נמצא שמיותר היה לכתוב שקצותיהן נגעו בקירות הבית וכן שהכנף הפנימית של הכרוב האחד נגעה בקצה הכנף הפנימית של הכרוב השני, כך שהאורך המצטבר היה בדיוק 20 אמה כרוחב קדש הקדשים. מאידך, אין המקרא מציין ששתי כנפי כל כרוב נגעו זו בזו מעל גופו או שיצאו מנקודה אחת בגופו, פרט חיוני לחישוב האורך המצטבר. מהכתוב עצמו לא ברור כלל שכנפי הכרובים יכלו לנוע לצדדים ולפנים, ולכן לולא

ועוד ראה, [כ]שנכנס חלקיה הכהן לעבוד עבודה בהיכל, (ש[ו]מצא שם ספר תורה [כנראה בארגזו], שהוא מצד הארון ברית ה', [שיצא ל]תוך ההיכל [ונגלל לפרשת התוכחה לגבי הגלות], והכיר בזה שזה אות לגלות ולחורבן ביהמ"ק.

וזה שתרגם יונתן: "ויהי בשלשים שנה..." - "והיה בתלתין שנין בזמן דאשכח חלקיה כהנא רבא ספרא דאורייתא בבי מקדשא, בעזרתא תחות אולמא, בפלגות ליליא בתר מעלני סהרא בימי יאשיהו בן אמון". ומתוך שראה סימנין אלו, ראה לגנוזו".

וכן מה שכתב רס"ג בפירושו לספר שמות, שהו"ל ותירגם מערבית פרופ' י. רצהבי, ומובא שם בעמ' קפג (והוא כנראה המקור לדברי רבינו בחיי הנ"ל) :

"...לפי שדיבור המקרא על יאשיהו: "ויאמר ללויים המבינים (המבונים) לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל אין לכם משא בכתף עתה עבדו את ה' א-לקיכם ואת עמו ישראל" (דבהי"ב ל"ה, ג), עניינו [הוא גניזת הארון], וזה, כשנתאמת לו שהעם יגלו, גזז את הארון כדי שלא יעבירוהו לבבל..... שהיתה התארכות הבדים עד שהגיעו אל פתח הדביר ראה למקום הארון, כמו שנאמר: "ויאריכו הבדים ויראו ראשי הבדים מן הארון על פני הדביר ולא יראו החוצה..." (דבהי"ב ה' , ט), כך היתה... [כאן חסר במקור, וי. רצהבי לא השלים את החסר. ונראה שצריך להשלים כאן : כך היתה התקצרות הבדים בימי יאשיהו ראה שהארון יועתק ממקום למקום] עתה, כדי למנוע את יציאתו לגלות], וזאת היתה סיבת גניזתו, ואילו לא היה [נס ורמז זה שהבדים נתקצרו מאליהם] אלא [רק] מה שאמרה לו חולדה הנביאה [על הגלות הקריבה], היה מספיק [כסיבה לגניזתו]".

מסורת חז"ל היה אפשר לחשוב שכנפיהם היו פרושות לצדדים באופן קבוע (ראה בהערה הבאה). יש לשער שהחשבון המפורט ה"מיותר" הוא שעומד ביסוד הסברם של חז"ל. מתיחת כנפי הכרובים מושווה בברייתא דמלה"מ למתיחת בדי הארון. חז"ל קבלו אפוא במסורת, שלא רק בדי הארון היו ניתנים להארכה של יותר מ-20 אמה, אלא גם כנפי הכרובים יחד עם גופם שעמד בין הכנפיים. גוף כל כרוב היה ברוחב 1.25 אמה, ונמצא בין הכנפיים בהיפרשן, כך שרוחבו הכולל היה 11.25 אמה, ויחד 22.5 אמות, כאורך הארון יחד עם רוחב קדש הקדשים. רק כאשר הארון הֶעָמַד בקדש הקדשים, ונעשה מקומם של גופי הכרובים "שלא מן המידה"³⁸, איפשר הדבר את פרישת כנפי הכרובים למלוא אורכם, כך שקצותיהם אכן נגעו אלו באלו במרכז מעל הארון (לפי הזוהר³⁹, פרישת כנפיהם התרחשה כל יום שלוש פעמים, ואכמ"ל בסיבת הדבר, עיי"ש). אולם לפני שהארון הוכנס לקדש הקדשים, וכן בסוף תקופת בית ראשון - לאחר שהארון נגנז, נותרו הכרובים לבדם בקדש הקדשים. לעת כזו לא התרחש הנס התלוי בארון. על כן דנה הגמרא במסכת בבא בתרא צט,א בשאלה כיצד פרשו הכרובים כנפיהם לצדדים למלוא אורכן בקדש הקדשים (עיי"ש).

38. מקומם של גופי הכרובים נעשה שלא מן המידה ולא מקום הארון ברוחב קדש הקדשים, שהרי הבדים בלטו בפרוכת כשני דדי אשה והיו מרוחקים זה מזה 2.5 אמות.

39. זוהר בראשית רכח,ב. שם למדים שכנפי הכרובים יכלו לנוע מכך שהלשון היא "פורשים כנפיים", ומשמע באופן פעיל, ולא ש"כנפיהם פרושות" באופן סביל.